

Türk Din Psikolojisi Dergisi
Turkish Journal for the Psychology of Religion

Sayı: 1 • Haziran 2020 • 149-179
Issue: 1 • June 2020 • 149-179

Cinayet Suçu İşleyen Kadın Hükümlülerde Din Algısı: Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği

Perception of Religion in Women Prisoners who Committed
Murder: Example of Ankara Women's Prison

Belgizar Özbek

Doktora Öğrencisi
Ankara Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
E-posta: ozbekbelgizar@gmail.com
Orcid: 0000-0002-6269-1834
Ankara / Türkiye

PhD Student
Ankara University
Institute of Social Sciences
E-mail: ozbekbelgizar@gmail.com
Orcid: 0000-0002-6269-1834
Ankara / Turkey

Türk Din Psikolojisi Dergisi
Turkish Journal for the Psychology of Religion

Makale Türü • Article Type	Araştırma • Research
Geliş Tarihi • Received	24 Nisan 2020 • 24 April 2020
Kabul Tarihi • Accepted	10 Haziran 2020 • 10 June 2020

* Bu makale, yazarın *Cinayet işleyen kadınlarda din algısı: Ankara Kadın Kapalı Cezaevi örneği* başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Ö z e t

İnanç, soyut bir kavramdır. Birey bu kavramı, kendi kültürü, sosyal hayatı ve psikolojik yapısı ile harmanlayarak kendi dünyasına alır. Bu çalışma, öldürme suçu işleyen bireyin manevi değerler çerçevesinde oluşturduğu din algısını konu etmektedir. Bireyin din algısının, çocukluğundan itibaren yetişkinlik dönemine kadar hangi temeller üzerine inşa edildiği, din algısı ve suç ilişkisinin anlaşılmasında büyük bir öneme sahiptir. Araştırma, adam öldürme suçundan hüküm giymiş olan 38 kadının katılımıyla nitel çalışma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Çalışma 2009 yılında Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'ndaki adam öldürme suçundan hükümlü yetişkin kadınlarla sınırlıdır. Mülakat tekniğinde yarı yapılandırılmış sorularla bu hükümlülerin mensubu olduklarını ifade ettikleri dine, dini değerlere ve pratiklere yaklaşımı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmamıza katılan hükümlü kadınların kendini Müslüman ve dindar olarak tanımlamaları önemlidir. Araştırmamızda ortaya çıkarılmak istenen temel problem, İslam dininde büyük günahlar arasında kabul edilen “cinayet-öldürme” suçunu işleyen Müslüman kadınların, zihin dünyasında nasıl bir din algısı olduğu, bu algıyı oluşturan ve destekleyen temel noktaların neler olduğudur. İlk olarak kadın hükümlülerin demografik özellikleri belirlenmiştir. Daha sonra hükümlülerin çocukluk döneminden itibaren dini bilgi kaynakları ortaya çıkarılmak için sorular yöneltilmiş, dini kavramlara, dini ritüellere yaklaşımlarının anlaşılmasını sağlayacak sorularla derinlemesine mülakat yapılarak çalışma tamamlanmıştır. Katılımcıların ifadelerinde kişisel hayat öyküleri ve bireysel deneyimleri de onların suçla ilişkisi açısından önemle kaydedilmiştir. Mülakat soruları kadın hükümlülerin anlatım akışı bozulmadan sorulmuş, çalışma sonunda bulgular ortak temalara göre gruplandırılmış ve kuramsal-psikolojik yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Kadınlar tarafından işlenen cinayetlerin genellikle “hırpalanmış kadın sendromu” sonucu olduğu bulgularla ortaya çıkan sonuçlar arasındadır. Toplumumuzda eşe ve aileye itaatin bireyler üzerinde ne kadar etkili olduğu açıktır. Bu etki sonucunda anlaşmazlıkları çözemeyen ve gereken desteği bulamayan kadınlar kendilerine veya en yakınlarına zarar verecek bir hale gelmektedir. Bu durumun yaşanmasında dinin kadına verdiği önem ve problem çözmede gösterdiği metotlar konusunda kadın hükümlülerin doğru bir rehberlik almadığı ifadelerinden anlaşılmaktadır. Sonuç ve öneriler kısmında araştırmacının yaklaşık üç yıl boyunca ceza infaz kurumundaki gözlemlerine de yer verilerek değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırma sonunda yapılan değerlendirme ve önerilerin kadınlar açısından özellikle öldürme suçunu önleyici tedbirler alınmasında katkı sağlaması umulmaktadır.

A n a h t a r K e l i m e l e r

Din psikolojisi • Din • Din algısı • Suç • Kadın suçluluğu

A b s t r a c t

Faith is an abstract concept. Individuals blend their personal values, their psychological make-up, social values and internalize them as faith. This study focuses on the perception of religion in the frame of spiritual values created by an individual who committed murder in his/her past. It is very important to understand what the basis of an individual's perception of religion was built on from childhood to adulthood in order to comprehend the relation between perception of religion, and crime. The research was conducted via qualitative method interviewing thirty-eight female prisoners convicted of murder. The study is limited to adult women who were at the Ankara Penitentiary for Women in 2009. Applying the semi-structured questions of the interview technique, our aim was to reveal the approach to the religion, religious values and practices that the prisoners embraced. It was important that the subjects who participated in our study defined themselves as religious. The main problem that was desired to be revealed in our research is how Muslim women, who committed the crime of "murder/killing" which is accepted to be of the grave sins in religion of Islam, perceive religion, and what are the main points that make up and support this perception. First, the female prisoners' demographic characteristics were determined, then questions were raised to reveal sources of religious information from their childhood, and in-depth interviews were completed with questions that would reveal their approach to religious concepts and religious rituals. Personal life stories and individual experiences were also recorded. The findings were grouped according to common themes, and evaluated in accordance with the theoretical-psychological approaches. The fact that murders committed by women are generally a result of "the battered woman syndrome" is among the findings. It is clear that the society implies that women should obey their spouses and families. As a result of this effect, women who cannot resolve disputes and cannot receive the necessary support become detrimental to themselves and/or those closest to them. It is understood from their statements that the women do not receive proper guidance regarding the importance given to them in religion, and the methods in problem solving. As a conclusion, evaluations were made based on the researcher's experience interacting with and observing the female convicts in prison over three years. It is hoped that the evaluations and suggestions will contribute to any measures in favor of women especially for preventing them from committing murder.

K e y w o r d s

Psychology of religion • Religion • Perception of religion
Crime • Criminality of women

Giriş

Herhangi bir dine mensup olmak, kişi tarafından bu dinin inanç esaslarının bilinmesi, kabul edilmesi ve bağlanması anlamına gelmektedir. Bu ise inançlarımızın hem bilişsel ve duygusal hem de iradi olduğunu göstermektedir. Dini inanç insanı tüm yönleriyle etkiler. Bireyin psikolojik yapısında (bilinç ve bilinçaltı), sosyal ilişkilerinde, hayata dair kendini konumlandırmasında ve olayları anlamlandırmasında dini inancın etkisi büyüktür. Sosyal sistem içinde var olan her dini inanç, değerler, pratikler sosyal-kültürel hayatımızla birebir ilişki içindedir (Tatlıoğlu, 2013: 894).

Bu ilişkiler ağı zaten karmaşık bir yapısı olan kişinin psikolojik dünyasında anlamlandırılmaya muhtaçtır. Din tam da bu bağlamda, psikolojik gerilimleri ve eğilimleri dengede tutan bir güven ilişkisi olarak önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir (Hökekleli, 2010: 168). Peck (2015), danışanlarına yaklaşımda onun inançlarını bilmenin önemine şu sözleriyle vurgu yapmaktadır: ‘Her insan -ne denli sınırlı, ilkel ya da gerçek dışı- olursa olsun bir dünya görüşüne, bir anlayışa sahip olduğuna göre her insanın bir dini var demektir. Bu gerçek son derece önemlidir. Bir terapistin hastasının nasıl bir dünya görüşüne sahip olduğunu öğrenmesi gerekir. Çünkü bir hastanın dünya görüşü aslında onun sorunlarının önemli bir bölümüdür ve hastanın tedavisi için bu görüşün önemi büyüktür. Peck (2015) meslektaşlarına “hastanız dinsiz olduğunu söylese de onun hangi dine mensup olduğunu bulun” şeklinde önemli bir tavsiyede bulunmuştur (Peck, 2015: 195).

Dini inanç ve pratikler, atalarından devraldığı normlar ve yaşadığı kültürel ve sosyal normlar arasında kalan ve her ikisine de uyum sağlama çabasında olan bireylere önemli katkılar sağlamaktadır (Armaner, 1980: 129).

İnsanı tanıma ve onunla ilgili problemleri çözümede bireyin inançlarının etkisi kabul edilen bir gerçekliktir. Araştırmamızda ortaya çıkarılmak istenen temel problem de İslam dininde büyük günahlar arasında kabul edilen öldürme suçunu işleyen Müslüman kadınların zihin dünyasında nasıl bir din algısı olduğu ve bu algıyı oluşturan, destekleyen temel noktaların neler olduğudur.

a. Kavramsal Çerçeve

a.a. *Din*: Allah’ın peygamber aracılığı ile gönderdiği ve her konuda insanları, akıl, irade ve istekleri doğrultusunda dünya ve ahirette hayırlı olan şeylere ulaştıracak bir sistemdir. İnananın tabiatüstü özelliklere sahip olarak kabul ettiği Yaratan ile kurduğu ruhsal ve manevi ilişkisidir.

Öte yandan din hem bireyi hem de toplumları etkileyen sosyo-kültürel bir kurumdur (Armaner, 1980: 75).

Dünyadaki varlığını, ölüm ve ölümden sonrasını anlamlandırmak için bireyin inanma ihtiyacı vardır. İnsan inanma ihtiyacını kutsal ve her şeye kadir olan bir güce teslim olarak gidermekte ve anlam arayışlarına cevap bulabilmektedir (Tarhan, 2009: 155). Bu cevap arayışları sonucunda tatmin olmak, insanın kendisini saygın ve varlığını anlamlı hissetmesi demektir. Kişinin, kendi varlığının değerini kavrayamaması, kendisi ile yabancılaşması aslında Yaratıcısı ile yabancılaşması anlamına gelmektedir (Özdoğan, 2007: 197). Semavi dinlerin sonuncusu olan İslam dini evrensel bir dindir ve insanın kendisiyle barışık, huzurlu bir hayat sürmesi için gereken tüm kuralları da evrensel bir ahlak sistemi olarak ortaya koymuştur. Onun “Sana yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapma” felsefesi tüm insanlığı kuşatıcı ve huzuru sağlayan ana düsturudur (Özdoğan, 2009: 115). Bu düşünce ile hareket eden bireyler kendi davranışlarını bir iç disiplin ile kontrol ederler. Kontrol edemedikleri durumlarda ise aşkın bir gücün kontrolünün varlığına olan inançları hayatlarını gerginlikten ve aşırı kaygıdan uzak tutar.

Kaplan (2011: 65) dinin insan üzerindeki olumlu etkisine vurgu yaparken şunları söylemektedir: “Dini inançlar, olayların tesadüfi olmayıp ilahi bir planın parçası olduğunu, olumsuz olayların olumlu bir yanında olabileceği ve her şeyin bir Yüce Tanrının kontrolünde gerçekleştiği şeklindeki öğretileriyle insanlara yaşadıkları olumsuz olaylarla başa çıkmada yardımcı olmakta, onlara kendi kontrolleri dışında olan olayların kontrol dâhilinde olduğu izlenimi vermekte ve rahatlatmaktadır. Bir başka ifadeyle, dini inanç sistemleri insan doğasında var olan varoluşsal kaygıları teskin eden, insanın anlam, ahenk, düzen ve en önemlisi adalet duygusuna hitap eden unsurlar içermektedir.”

Sosyal bir varlık olan insanın davranışlarını ve olaylara yaklaşımları elbette ki içinde yaşadığı kültürün ve kabul ettiği dinin değerlerinden bağımsız düşünülemez. İçinde doğup büyüdüğü kültür ve din, onun hayatını dünyaya gelişinden itibaren şekillendiren bir dinamizmdir. Bu dinamizm her bireyi farklı ölçüde etkilemektedir. Bu yüzden bireylerin hayatındaki din ve dindarlık kavramlarının yansımalarını genel ifadelerle açıklamak oldukça zordur (Yapıcı, 2007:101).

a.b. *Din Algısı*: Topçu'ya (2014: 138) göre algı; zihnin, duyumun nesnel unsurunu belirterek, onu meydana getirmiş olan şeye bağlama hareketidir ve dış dünya ancak algı ile tanımlanabilir. Dış dünya ile iletişimde olan şuurumuz, aldığı duyumları diğer bilgi ve duyumlarla örüntüleyerek

algı haline getirir ve onu tanımamızı sağlar. Kişinin çevresi ve olaylarla ilişkisinde kendi bilgisini de buna dâhil etmesi bize algılama sürecinin aslında insanın olayları yorumlama ve anlamlandırma süreci olduğunu göstermektedir (Golstein, 2019).

Kişinin algısını etkileyen en önemli faktör kültürel etmenlerdir. Birey inancını algımlarken kendi kültüründen etkilenmektedir. Aynı şekilde bireylerin dünyaya gelişlerinden itibaren onlara hayatı öğrenme ve uyum sağlamada rehberlik eden ailesi, onun din anlayışını şekillendirirken, dini nasıl algıladılar ve anlamlandırdıysa bireyin ilk öğrenme kaynakları olarak ona bu aktarımı yapacaklardır. Dini sabiteler zamanla aynı olsa da ona inanan bireylerin bu sabitelere yükledikleri anlamlar birbirinden farklı hale gelmektedir. Buradan hareketle dini algılarımızı ve davranışlarımızı etkileyen faktörler arasında aile, akran grupları, dini eğitim, cinsiyet, sosyal ve ekonomik faktörler, fiziksel ve psikolojik olgunlaşma, dini gelenekler ve yerleşim yerlerimiz olduğunu ifade etmek mümkündür (Cirhinlioğlu, 2010: 27-34).

Gestalt psikolojisine göre bir parçayı ait olduğu bütünden soyutlayıp incelemek hatalıdır. Çünkü bir bütün kendisini meydana getiren şeylerin toplamı değil, bu toplamın çok daha ötesinde bir şeydir (Cüceloğlu, 2006: 63-65). İnsanın iç dünyası, çevresi ve algılarını bu şekilde değerlendirmek gerekir. Ancak bu şekilde değerlendirildiğinde insana ve davranışlarına doğru bir yaklaşım sergilemek mümkün olabilir. Anne-baba sevgisinin direk etkileri olan değerli veya değersiz hissetme, hayata bu perspektiften bakma, insanı kendi iç disiplini yakalaması demektir ki bunu yetişkinlikte sağlamak oldukça zordur (Peck, 2003: 20). Bu disiplin ise toplum kurallarına, mensup olunan inancın kurallarına uymak ile orantılıdır. İnsanın gerçekte ihtiyaç duyduğu şey, stres ve gerilimden uzak bir hayat sürmek değil, uğruna çaba harcamaya değer bir hedef, anlamlı bir mücadele içinde hayatını devam ettirmektir (Frankl, 2006: 105). Anlamlı mücadele için anlık hazlara değil, anlamlı hedeflere yoğunlaşmak gereklidir.

Garafola (1977) genellikle suç işleyenlerin anlık haz ve mutluluklar, kısa duygusal tatminler peşinde olduğuna vurgu yaparak onların yarısını hesaplama yetisinin yeterince gelişmediğini belirtir (Garafola, 1977: 147' den akt. Peker, 1990: 17). Sadece bugüne odaklananlar için ahiret algısı elbette ki yönlendirici bir güç olmaktan uzaktır.

a.c. *Suç ve Kadın Suçluluğu*: Suç; genel anlamıyla toplumdaki hukuki, dini, ahlaki kuralları bozmak ve tersine hareket etmek anlamına gelmektedir (İçli, 2007: 21-26). Suç kavramı olarak evrensel olmasına rağmen hangi davranışın suç sayıldığı veya sayılmadığı toplumlara ve zamana

göre değişiklikler gösterebilir. Çalışmamızda Semavi dinler, özellikle de İslam dininde suç sayılan ve suç olma özelliği, zamana veya toplumlara göre değişmeyen öldürme suçu (Kur'an-ı Kerim, Nisa Suresi / 92-93) konu edilecektir. Dini literatürde suç kavramı “günah” olarak ifade edilmektedir. Bir dine mensup olan kişilerin belirli kuralları içselleştirmiş olması ve otokontrol yoluyla kendi hayatında uygulaması, günahtan uzak durmaya çalışması beklenmektedir (Cirhinlioğlu, 2010: 21).

Hukuki ve dini kurallar her ne kadar iki ayrı disiplini ilgilendiriyor gibi görünseler de birbirleriyle sıkı bir ilişki içindedirler. Nitekim kriminoloji araştırmalarında hukuk alanındaki suçları engelleyici değişkenler arasında da din önemli bir yer tutmaktadır (İçli, 2007: 54).

Kur'an-ı Kerim insanın şer ve olumsuz gördüğü pek çok olayın içinde saklı hikmet ve iyilikler olduğundan bahseder (Kur'an-ı Kerim, Bakara, 216). Bu öğreti inanan insan için motive edici bir durumdur. Stres ve paniğin azalması ise psikolojik iyi oluşu sağlayarak insanı olumlu yönde motive eder. Psikolojik olarak iyi oluş, Yaraticının kontrolünün devamlı hissedilmesi ve bu kontrol sayesinde belirsizliklerin sebep olacağı gerginliğin, kontrolsüz davranışların, öfke patlamalarının engellenmesi demektir ki bu dinin ve inancın birey üzerindeki en önemli olumlu etkisidir (Karaca, 2010: 83). İnsan doğası gereği belirsizlik ve belirsizliklerin beraberinde getirdiği gerginliklerden uzak, güvende bir hayat sürmek ister. Kişinin inancı aslında bu yönde bireyi desteklemektedir. Fakat bu destek kişinin din ile arasındaki iletişimin niteliği ile de ilgilidir. Bireyin edindiği dini bilgi ve kültürün teskin edici olması için olumlu algılara dayanması gerekir. Olumsuz algıların kaynaklık ettiği bir din anlayışı, bireyi teskin etmek ve problem çözmekten ziyade, kişiyi psikolojik olarak huzursuz hissettiren ve problem üreten bir mekanizma haline gelebilmektedir. Aslında dinin çatışma/ problem kaynağı olarak görülmesinin asıl nedeni, din görüntüsü altında gerçekte din dışındaki başka dinamiklerin -siyasi, iktisadi, coğrafi güç ve imtiyaz paylaşımı vb.- din gibi algılanmasıdır (Hökelekli, 2010: 155). Din gibi algılanan faktörler ve bireyi nasıl yönlendirdiği önemli bir problem olarak araştırmalara konu edilmektedir. Psikologlar suçu engellemeye çalışırken suçluyu iyi analiz etmeye ve onu suça götüren temel noktalara odaklanmaya çalışmışlardır (İçli, 2007: 146).

Genel suçlar arasında, adam öldürme suçu ve kadın suçluluğu ayrı bir başlık olarak incelenmektedir (örnek çalışmalar için bkz. Kenevir, 2017; Kızmaz, 2005; Gülüdoğan, 2010; Özbek, 2011). Bu başlık altında kadının yapısı, psikolojisi, inancı ile öldürme eylemi arasındaki dinamik-

ler önemle değerlendirilmesi gereken noktalardır. Kadınların olayları yorumlaması, dini hassasiyetleri, durağanlığı ve tepkileri kendine özgü farklılıklar göstermektedir (Tarhan, 2005). Eğer bir kadın ailesi tarafından özgürlüğüne, davranışlarına, diline yönelik çok sert kısıtlamalar getirilerek büyütülmüşse muhtemelen bunları hatırlatan duyuşal tetikleyiciler yüzünden tepkileri normal seyrin çok üstünde olacaktır (Estes, 2019: 388). Problemlere güç yetiremeyen, psikolojik olarak yıpranmış insanların karşılaşılan zorluklarla baş etme mücadelesinin en genel belirtileri arasında toplumdaki kendini soyutlama ve psikolojik olarak da gerileme görülmektedir (Bedel, 2011). Sorunlarla başa çıkamayan kişilerde, özellikle kadınlarda yalnızlık hissi baskın hale gelmektedir. Kendini mağdur hisseden kişide yok etme psikolojisi gelişebilir ve bu bazen kendini yok etme/ intihar, bazen de muhatabı yok etme/ cinayet olarak vuku bulur (İçli, 2007: 146-148). Yapılan araştırmalarda kadınların bastırılan öfke ve intikam duygularının işledikleri cinayet suçunda etken olduğu sonucuna varılmıştır (İçli, 2007: 143). Failin farkında olarak veya olmaksızın yaşadığı intikam duygusunun ne derece kuvvetli olduğu, Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumundaki bir hükümlünün şu ifadesinde kendini göstermektedir;

“Ben hiç arı öldüremezdim, arılara çok acırdım. Ama biri beni sokunca o gün beş tane birden öldürdüm. O bana acı verirse o da acı çeker.”

Yukarıdaki açıklamaların ışığında kadın mahkûmun duyduğu merhamet ve şefkat hissini öfke durumunda nasıl perdelendiği, köreldiği görülmektedir. Hayatın seyri içinde kendi hayatına, varlığına bir anlam atfedememiş, değerli olduğunu hissedememiş kendini Müslüman/dindar olarak tanımlayan (Araştırmaya katılan hükümlülerden kendini din-den uzak/dinsiz olarak tanımlayan olmamıştır.) bu kadın hükümlülerin din algısının onları pozitif olarak desteklemesi ve suçtan uzak tutması mümkün görünmemektedir.

b. Yöntem

Nitel araştırmalarda hedeflenen amaç genel sonuçlardan ziyade detaylara inmek ve ayrıntılardaki bilgileri toplayarak bireye ait olan öznel yaklaşımı yakalamaya çalışmaktır. Din psikolojisi bilimi, bireyi ve onun içsel duygu durumunu konu edinir. Din psikolojisi, bulguları normatif bir bilgi olarak değerlendirmez. Olanın, birey üzerindeki etkileriyle ve yansımalarıyla ilgilenir. Bu yaklaşımdan dolayı çalışmamıza katılanların

demografik özellikleri dinamik değişkenler olarak dikkatle kayda alınmıştır.

Çalışmaya katılan kadın hükümlülerle yarı yapılandırılmış sorular ile derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerden elde edilen bulgular tematik gruplandırılmalarla betimlenmiştir.

b.a. Çalışma Grubu

Mülakata 38 kadın hükümlü katılmıştır. Araştırmamıza katılan hükümlülerin doğum tarihleri açısından bulgular şu şekildedir.

Mahkûmların %28,9'u 1945-1965; %31,5'i 1966-1980; %39,4'ü 1980-1991 doğumludur. Katılımcıların en küçük olanı 1991, en büyük olanı ise 1945 doğumludur. Araştırmaya katılanların ortalama olarak doğum tarihinin 1973 olduğunu ifade edebiliriz. 1980-1991 yılları arasında doğanlar daha fazladır.

Katılımcıları doğum yeri bakımından incelediğimizde Ankara, Kırıkkale, Konya ve Çorum illeri yoğunluktadır. Adana, Balıkesir, Bursa, Çankırı, Erzurum, Gaziantep, İzmit, Kars, Kayseri, Mersin, Nevşehir, Ordu, Samsun, Sivas, Trabzon illerinin oranı %2,6; Yozgat %7,9; Ankara %13,2; Çorum %10,5; İstanbul %5,3; Kırıkkale %10,5; Konya %13,2 yüzdelik oranları ile bulgularımız arasındadır.

Araştırmaya katılanlardan bir kişi hariç tüm katılımcıların kardeşi bulunmaktadır. Kardeş sayısının ortalama 3-4 olduğu görülmektedir. Araştırmada 31 kişi kardeşleri ile iyi anlaştığını ifade ederken, 2 kişi de kardeşleri ile anlaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Yüzdelik olarak kardeşi ile anlaştığını söyleyen hükümlü oranı %83,78'dir.

Araştırmaya katılan bireylerin eğitim durumu da %52,6 ile ilköğretim olarak gözlenmektedir. Araştırmaya katılan hükümlülerin anne ve babalarının eğitim durumları da benzer şekildedir. Kadın hükümlülerin babalarının eğitim durumu (%44,7) genel olarak ilköğretimdir. Okuma yazması olmayan baba oranı da %28,9 ile hayli yüksektir. Hükümlü annelerinin eğitim durumunda %52,6 ile okuma yazması olmayanlar en yüksek rakama ulaşırken, ilköğretim mezunu olanların oranı %34,2'dir.

Suç işleme anında katılımcıların %71,05'i evli bulunmaktadır. Araştırmadaki katılımcıların %47,37'i eşini ailesinin seçtiğini ifade etmiştir. Yine katılımcılar %71,05 oranı ile çocuk sahibidir.

Araştırmaya katılan bireylerin "Eşiniz ya da ailenizden biri bağımlılık yapan maddelerden kullandı mı?" sorusuna verdiği cevaplara baktığımızda; evet diyenler %84,2 iken hayır diyenler %10,5'tir. Ayrıca bu

soruya cevap vermeyen 2 kişi bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylere “Siz (uyuşturucu, alkol, sigara vb) bağımlılık yapan maddelerden kullandınız mı?” sorusuna verilen cevap yönünden incelediğimizde; katılımcıların %73,7’si kullandığını ifade ederken, %26,32’si kullanmadığını söylemiştir.

Katılımcılar ile maktullerin yakınlık ilişkisi tespit edildiğinde %36,84 ile eş birinci sıradadır. Yakın akraba ve komşular da maktul olarak önemli bir yekûn teşkil etmektedir. Bunu yabancı şahıslar %18,4 ile takip etmektedir. Maktul yabancı olduğunda cinayetin genelde mahkûm tarafından bilfiil işlenmeyip olaya bilerek veya bilmeyerek karışma durumu söz konusudur

b.b. Veri Toplama Aracı

Çalışmada yarı yapılandırılmış sorularla derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır. Cinayet mahkûmu kadın katılımcıların hassasiyetleri ceza infaz kurumu psikoloğu ile belli görüşmeler yapılarak dikkate alınmıştır. Mülakat esnasında katılımcıların kendilerini olabildiğince rahat ifade edebilmeleri için açık uçlu soru tekniği kullanılmış ve her söyledikleri yazıya dökülmeye çalışılmıştır. Ceza infaz kurumuna ses kaydı için cihaz alınmaması ve not tutmak için ikinci bir kişiye iznin verilmesi araştırma için bazı zorluklar getirmiş olsa da katılımcılarla yapılan birebir görüşmenin kendilerini samimi ve güvenilir bir ortamda hissetmelerini sağladığı gözlemlenmiştir.

b.c. Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan kadın hükümlülerin dine bakışları ve onların dünyasında yankı bulan dinin fonksiyonları ortaya çıkarılmak istenen sonuçtur. Kişiyi harekete geçiren ya da geçiremeyen nokta onun din anlayışıyla yakından ilgilidir. Araştırmacı yaklaşık 3 yıl boyunca Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda din görevlisi olarak mahkûm kadınlarla birebir çalışmıştır. Bu durum uzun süreli gözlem yapma imkânı sağladığından dolayı çalışmanın güvenilirliği açısından önemlidir. Hükümlülerle birebir görüşme yapılabilmesi için gerekli dilekçe ile başvurulmuş, Adalet Bakanlığı tarafından 09.06.2009- 31.08.2009 tarihleri arasında mülakat yapılmasına onay verilmiş, fakat Tanrı Algısı Ölçeği, Günahkârlık Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri’nin uygulanmasına izin verilmiştir.

b.d. Verilerin Çözülmesi

Araştırmamızda elde edilen verilerin içerik analizi belirli tematik

kategoriler oluşturularak yapılmıştır. Bu kategoriler şu şekildedir:

- Hükümlülerin dini bilgi kaynakları (çocukluk döneminde ve yetişkinlikte)
- Hükümlülerin ailelerine (eş ve çocuklarına) yönelik din-dindarlık algıları
- Hükümlülerin dini ritüeller/ibadetlerle ilişkileri
- Hükümlülerin bazı dini kavramları ve değerleri yorumlamaları
- Hükümlülerin rüyalarındaki dini motifler ve kendi yorumları

c. Bulgular

c.a. Mahkûmların Dini Bilgi Kaynakları

Hükümlülerin dini bilgileri ilk olarak nasıl ve ne şekilde edindikleri önemli bir konudur. Kişinin algılarını şekillendiren onun öğrenme biçimi ve kaynağıdır. Bu soru kendi içinde din eğitimi aldığını söyleyenler ve herhangi bir din eğitimi almadığını söyleyenler olarak iki grupta ele alınmıştır.

c.a.a. Hükümlülerin Çocukluk Dönemi Dini Bilgi Kaynakları

Soru: *İlk dini bilgilerinizi ve intibalarınızı kimlerden, hangi kurumlardan ve hangi yöntemlerle almıştınız?*

Tablo-1:

Hükümlülerin din eğitimi alıp-almamaları		
	n	%
Din eğitimi alan	31	81,6
Din eğitimi almayan	6	15,8
Toplam	37	97,4
Kayıp veri sayısı	1	2,6
Toplam	38	100,0

Katılımcıların %81,6'sı din eğitimi almışken %15,8'i din eğitimi almamıştır. Bir kişi soruya cevap vermemiştir.

Tablo-2:

Din eğitimi alan hükümlülerin bilgi kaynakları		
	n	%
Ailesinden alan	11	35,5
Kurumdan (cami, Kur'an kursu vb.) alan	7	22,6
Ailesinden ve kurumdan alan	12	38,7
Kendi çabasıyla öğrenen	1	3,2
Toplam	31	100,0

Din eğitimi alan kişilerden %38,7'si hem ailesinden hem de bir kurumdan eğitim görmüşken, sadece ailesinden eğitim alan %35,5, sadece kurumdan eğitim alan ise %22,6'dır. Ayrıca kendi gayretiyle öğrenenler de din eğitimi alan kişilerin %3,2'sini oluşturmaktadır.

c.a.b. Hükümlülerin Yetişkinlik Dönemi Dini Bilgi Kaynakları

Soru: *Merak ettiğiniz dini içerikli bir soruyu/ konuyu hali hazırda kime ya da kime soruyorsunuz?*

Tablo-3:

Hükümlülerin dini içerikli soru sorup-sormamaları		
	n	%
Dini içerikli sorular soran	28	73,7
Dini içerikli sorular sormayan	10	26,3
Toplam	38	100,0

Araştırmamıza katılanların %73,7'si dini içerikli soru sorduğunu ifade ederken, %26,3'ü dini içerikli soru sormadığını belirtmiştir.

Dini soru sormayanların ifadelerinden bazı örnekler şu şekildedir:

“Kimseye soru sormuyorum. Benden daha bilgili olan kimse yok koşta.”

“Dini soru sormam.”

“Ben burada kimseye bir şey sormuyorum. Risale-i Nurla büyüdüğüm için her şeyi biliyorum zaten”.

“Kimseye bir şey sormam. Zaten koşta herkes dine karşı.”

“Soru sormuyorum. Yeteri kadar biliyorum”

“Merak ettiğim bir şey olmuyor. Zaten çoğu şeyi biliyorum.”

Tablo-4:

Hükümlülerin kime soru sordukları		
	n	%
Din görevlisine	6	21,4
Ailesine	2	7,1
Mahkûm arkadaşına	8	28,6
Dini vecibeleri (namaz kılma, başörtülü olma vb.) yerine getirenlere	6	21,4
Kitaplardan araştıranlar	6	21,4
Toplam	28	100,0

Dini konuda soru soran 28 katılımcının %28,6'sı mahkûm arkadaşlarına danışırken, %21,4'ü din görevlisine, %21,4'ü dini vecibelerini (namaz kılma, Dini konuda soru soran 28 katılımcının %28,6'sı mahkûm

arkadaşlarına danışırken, %21,4'ü din görevlisine, %21,4'ü dini vecibelerini (namaz kılma, başörtülü olma vb.) yerine getirenlere, %7,1'i de ailesine soru sormayı tercih etmektedir. Soruları için kitaplara başvuranların oranı ise %21,4'tür.

Din, ülkemizde hakkında herkesin konuşabildiği ve fikrini beyan edebildiği bir olgudur. Hükümlülerin dini algılamaları ve bilgileri onları bu bilgiye götüren araçlarla yakından ilişkilidir. Kişilerin ne bildiği kadar bildiğini neden o şekilde bildiği de önemlidir. Bu soru ile mahkûmları bilgilerine götüren araçlar öğrenilmek istenmiştir.

c.b. Hükümlülerin Ailelerine İlişkin Din/darlık Algıları

Soru: Çocuklarınıza eğitim verirken dini referansları kullandınız mı? Onlar dini bilgilerini kim/kimlerden nasıl aldılar?

Bu soruya sadece 26 çocuklu kadın hükümlü cevap vermiştir. On bir hükümlünün çocuğu yoktur. Bir hükümlü ise bu soruya cevap vermek istememiştir.

Hükümlüleri “çocuğunuza din eğitimi verdiniz mi?” sorusuna verdikleri cevap yönünden incelediğimizde aşağıdaki verilere ulaşılmıştır:

Dini bilgilerini hem ailesinden, -çok kısa süreli yaz kursları şeklinde de olsa- hem de cami veya Kur'an Kursuna giderek yaygın eğitim şeklinde edinenlerin yüzdelik oranı %38,7; sadece yaygın eğitim şeklinde kurumsal bir eğitim alanların oranı ise %22,6'dır.

Bilindiği gibi yaygın din eğitimi, halkı din konusunda aydınlatmak, ortak dinî ve millî değerler aşılacak, dinin özellikle kardeşlik, özveri, hoşgörü gibi ilkelerini bireylere kazandırmak ve dinî pratiklerin usulüne uygun olarak yerine getirilmesine yardımcı olmak üzere yapılan etkinliklerin tümüdür (Yılmaz, 2001: 512). Hükümlülerin ifadelerinden, yeterli ve düzenli bir şekilde bu eğitime devam edemedikleri anlaşılmaktadır. Örgün veya yaygın din eğitimi bireylerin dinle ilişkisini pozitif veya negatif olarak belirleyen önemli kaynaklardır. Örneğin din dersi aldığı kişiyle (öğretmeni veya cami görevlisi) problem yaşayan bazı katılımcıların din ile aralarına devamlı mesafe koyduklarını ifade etmeleri oldukça anlamlıdır.

Dini eğitim almadığını belirten katılımcı sayısı oldukça düşük olmasına karşın, din eğitimi aldığını ifade eden hükümlülerin din eğitimine yükledikleri anlamın dini ritüelleri yerine getirmek için gerekli olan ilmi-hal bilgileri olduğu anlaşılmaktadır.

Hükümlülerin yetişkinlik döneminde dini kaynaklara ve referanslara başvurma ihtiyacı duymadıkları da önemlidir. Dini içerikli

soru sormak için bildiklerinin yetersiz olduğunu anlamak ve daha çok öğrenme azminde olmak gerekir. “Soru sormam” diye cevap verenlerin ifadelerinden kendilerini yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. “Soru sorarım” diyen katılımcıların ise sorularını kimlere sormayı tercih ettikleri, aynı zamanda güven duydukları kişileri göstermektedir. Din görevlisine soru sormayı tercih eden katılımcılar bu kişilerin aldıkları din eğitimi sebebiyle yetkinliklerine güvendiklerini beyan etmişlerdir.

Ailesinden güven duyduğu kişiye sorular ise onların dindar olduklarına vurgu yapmışlardır. Örneğin bir hükümlü bu soruya şu şekilde cevap vermiştir:

“Genelde dayıma sorarım merak ettiklerimi. Dayım emekli imamdır. Onun söyledikleri beni tatmin eder. Sorularım ibadetle ilgili olur. Mesela toplu koğuşta kaldığımda fuhuş ve hırsızlıktan içeri girenlerden bir şey yemek istemezdim. Onlar da bana küserdi. Dayıma sordum. Oda bana besmelesiz yememi söyledi.”

Benzer şekilde dini sorularını bir arkadaşına sormayı tercih eden hükümlülerin tercih sebebi de soru sordukları kişinin dindar/ibadetleri konusunda hassas olan kişilerdir. Örneğin bir katılımcı, sorularını Kur’an okuduğuna şahit olduğu bir diğer mahkûma sorduğunu şöyle ifade etmektedir:

“Koğuşta olanlardan Kur’an okuyan yarım hocamız var. Ona soruyorum. O da kendi kendine gayret edip öğrenmiş.”

Kitaplara güvenenler ise hocaların da kitaplara bakarak cevap verdiklerinin altını çizmişlerdir:

“Sorularım için kitaplara bakarım. Çünkü size de sorsam kitaptaki cevabı vereceksiniz. En önemli sorum cinayet suçunun affı ile ilgili.”

Bu soruya bir hükümlü cevap vermemiş, yedi hükümlü ise farklı sebeplerden ötürü kimseye bir şey sormadığına vurgu yapmıştır. Bunlar “kendini yeterli görme”, “dini konularla ilgilenmeme”, “herkesi dine karşı görme” ya da “doğru cevap alacağına güven duymama” gibi sebeplerdir. İki hükümlü ise rüyalar dışında kalan konuları zaten bildiğini ve bunları bilmek için Kur’an ve kitap okumaya gerek olmadığını belirtmiştir. Hükümlülerin özellikle “her şeyi sorabilirim” ya da “hiçbir şeyi sormam” gibi genelleme yapmaları dikkat çekicidir.

Tablo-5:
Hükümlülerin çocuklarına din eğitimi vermeleri

	n	%
Din eğitimi veren	22	57,9
Din eğitimi vermeyen	4	10,5

Çocuğu yok	11	28,9
Toplam	37	97,4
Kayıp veri sayısı	1	2,6
Toplam	38	100,0

Katılımcıların %57,9'u çocuğuna dini eğitim verdiklerini ifade ederken, %10,5'i de çocuğuna dini eğitim vermemiştir. %28,9'u çocuğunun olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca bir kişi de bu soruyu cevapsız bırakmıştır.

Soru: Evli iseniz ya da daha önce evlilik yaptıysanız eşinizi ya da eski eşinizi dini bakımdan nasıl değerlendiriyorsunuz?

Yukarıdaki soru hükümlülere sorulmuş, sadece evli olan ya da başından evlilik geçmiş bulunanlar soruyu cevaplandırmıştır.

Çalışmamıza katılan hükümlülerin eşlerini dini açıdan nasıl gördükleri ve tarif ettikleri incelendiğinde eşlerinin dindar olduğunu söyleyenlerin özellikle ibadetlere -Cuma namazı vb.- vurgu yaptıkları görülmektedir. Dindar olmadığını söyleyenlerin ise eşine karşı öfkeli tutumu dikkat çekicidir. Genellikle bu katılımcıların eşlerinden şiddet ve benzeri kötü davranışlar gördüğü tespit edilmektedir.

Katılımcıların eşlerini dini açıdan değerlendirmeleri kendi değer yargıları ile yakından ilgilidir. “Kadın satıcısı” olan eşini cuma namazı kıldığı için dindar olarak tanımlayan bir mahkûm olduğu gibi, sadece loto vb. şans oyunları oynadığı ya da yalan söylediği için eşini dindar olarak tanımlamayan katılımcılar da bulunmaktadır.

Hükümlülerin eşlerini dindarlık kavramı açısından değerlendirmeleri incelendiğinde objektif yargılarda bulunamadıklarını görmekteyiz. Kocasını ile iyi anlaşılan, ona öfke ve kin beslemeyen hükümlüler, kocasının yaptığı hata ve günahları fazla önemsemeyen onu dindar olarak nitelendirmektedirler. Bu hataların kadın satıcılığı yapma, alkol ve kumar alışkanlığı gibi büyük günahlar olması bile onların dindar olarak tanımlanmasına engel olmamaktadır. Verilen cevaplara bakıldığında erkeklerde dindarlık ölçüsü olarak inançlı olması ve Cuma namazına gitmesi genel olarak yeterli görülmüştür.

Bu durumun tersine olarak örneğin “kadınlarla tokalaşan”, “namaz kılmayan”, “şans oyunları oynayan” kocaları dindar olarak tanımlanmamıştır. Bu tanımları yapan hükümlü kadınlar eşlerine kızgınlık ve öfke duyan kadınlardır. Eşlerine duydukları öfkenin ve halk nazarındaki dindarlık anlayışının bu tanımlarda etkili olduğu açıktır.

Birçok araştırmacı insan davranışının temelinde tutarlı olma güdüsünün bulunduğunu savunmuştur. Yapılan çalışmalar sonucu ortaya çıkan denge ve uygunluk kuramı kişinin duygusal tercihlerine göre bilişlerini değiştirmeye başladığını bize göstermektedir. Kişi tutarsız bir durumla karşılaştığında psikolojik olarak uyuma geçmek için çaba sarf etmektedir. Bu çaba kişinin hayatına devam edebilmesi için şarttır (Gençöz, 1998: 1-8).

Aynı şekilde hükümlülerin çocukları konusundaki dini hassasiyetinin anlaşılması için çocuklarına verilen eğitim ve dini referanslar soru olarak yöneltilmiştir.

Eğitim vermeye çalıştığını söyleyenler, özellikle küçük yaştaki çocuklarına yaratıcıyı tanıtmaya çalışan (Allah bir dedirtmek vb.) bazı deneyimlerde bulunmuşlardır. Ahlaki değerleri öne çıkarmaya ve özellikle de kendi ibadetlerini çocuklarının görmesine önem verdiklerini belirtmişlerdir. Çocukları ile kendi ilgilenemeyenler ise ailelerinin bu konuda yardımcı olduğunu açıklamışlardır. Eğitim vermediğini söyleyenler ise yaptıkları fuhuş gibi işleri veya vakit bulamadıklarını sebep olarak göstermektedirler.

Hükümlülerin çocuklarına nasıl din eğitimi verdiği onların din kavramından ne anladığı ile çok yakın ilişkilendirilebilir. Hükümlülerin geneli çocuklarına din eğitimi vermeye çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Bu din eğitimini “Kur’an ve namaz öğretmek”, “belirli duaları ezberletmek” şeklinde açıklamakta, ayrıca çoğunlukla bu eğitim için yaygın din eğitimi kurumları (cami, Kur’an Kursu) tercih edilmektedir.

Bu konuyla ilgili hükümlülerin bazı ifadeleri şu şekildedir:

“Çocuklarım dini bilgilerini sadece okuldan aldıkları din dersinde öğrendiler. Başka bir şekilde din eğitimi vermedik.”

“Çocuklarıma yemek duasını, elif cüzünü, bazı sureleri öğrettim. Yazları da camiye yollardım.”

Az sayıda hükümlü dinin ahlaki yönüne vurgu yapmış, yalan söylememek vb. erdemler üzerinde durmuştur.

Ayrıca çocuklarına din eğitimi vermeyen bazı hükümlüler bunun sebebi olarak uygunsuz işlerde çalışmalarını göstermişlerdir:

“Fuhuş işinde çalıştığım için dini eğitim veremedim çocuklarıma.”

Verilen cevaplar genel olarak hükümlülerin çocuklarına bilinçli bir din eğitimi vermediklerini göstermektedir.

c.c. Adanmışlık

Kadınlar duygusal yapıları itibarıyla din ile kurdukları ilişkide kuvvetli bağlar geliştirmekte ve bunu dini ritüeller olarak dışa vurmaktadır. Yapıcı, kadınların dine ve dini ritüellere yaklaşımını şöyle açıklamaktadır:

“Namaz, oruç, nafile ibadetler ve Kur’an okuma gibi geleneksel-kurumsal dindarlık, hem dua gibi geleneksel-bireysel dindarlık, hem de popüler halk dindarlığında kadınların erkeklerden daha dindar bir görüntü arz etmesi dikkat çekicidir. Bu durum kadınların hem dindar hem de daha maneviyatçı oldukları anlamına gelmektedir (2016: 154)”.

Bu ritüellerin yerine getiriliş amacı ise onların dindarlıklarının boyutu ile ilgilidir. Dış güdümlü/ olgunlaşmamış ve iç güdümlü/olgunlaşmış dindarlık olarak iki boyutta incelenen dindarlık, öldürme suçunu işlemiş olan kadınlarda genel olarak ihtiyaç halinde devreye giren bir din anlayışı olarak kendini göstermektedir ve dış güdümlü/olgunlaşmamış dindarlık tipolojisine uygun görünmektedir. (Kayıklık, 2003: 121-138). Bu durumda iyi bir din eğitimi almadan, dini bilgilere rastgele kaynaklardan sahip olmanın etkisi büyüktür. Ahlaki olarak içselleştirilmeden ihtiyaca binaen kendini gösteren bir din anlayışı/algısı, bireyin hayatındadır. Araştırmamıza katılan kadın hükümlülerin dini ritüelleri ile ilgili bazı sorular yöneltilmiştir.

Soru: *Kur’an-ı Kerim ya da dua okur musunuz? Arapça metninden mi yoksa mealini mi okursunuz? Hangi sıklıkla okuyorsunuz? Okuduğunuzda nasıl hissedersiniz?*

Tablo-6:

Hükümlülerin kutsal metinleri okumaları		
	n	%
Kur’an okuyan	27	71,1
Kur’an okumayan	6	15,8
Bazı duaları (kenzul-arş, salat-ı terficiye vb.) okuyan	5	13,2
Toplam	38	100,0

Katılımcıların %71,1’i Arapça veya Latin harfleriyle yazılı Kur’an metnini okumaktadır. Kur’an okumayanların oranı %15,8’dir. Katılımcıların %13,2’si Kur’an okumayı bilmediğini, onun yerine bazı duaları (kenzul-arş, salat-ı terficiye vb.) okuduğunu belirtmiştir.

Kur’an-ı Kerim’i okumak, verdiği mesajı öğrenme ve öğretilerini uygulama niyetiyle olmaktan ziyade sevap kazanmak ve vefat eden yakınlarına hediye etmek niyeti taşımaktadır. Ayrıca mahkemelerinin iyi geçmesi ya da cezaevinden çıkmaya vesile olması da okunma niyetleri

arasında belirtilmiştir. Hükümlülerin Kur'an okuma niyetleri dış güdümlü, olgunlaşmamış bir dindarlık anlayışına sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir (Kayıklık, 2003: 121-138).

Soru: *Sizce göre din ve dindar tanımları nasıldır? Kendinizi dindar olarak tanımlıyor musunuz? Dindarsanız bunun hayatınıza yansımaları nasıldır?*

Hükümlülerin bu soruya cevabı onların zihin dünyasında nasıl bir din algısı olduğunu göstermesi bakımından oldukça önemlidir. 1952 yılında Festinger tarafından geliştirilen kurama göre kişiler kendileriyle tutarlı olma eğilimindedirler. Festinger'in bilişsel çelişki kuramına göre kişinin sahip olduğu bilgi ya da tutum, onun sahip olduğu başka bir bilgi, tutumla çelişirse bu durum kişiyi sıkıntıya sokacağından güdülenme meydana gelecektir (Festinger, 1957). Bu güdülenme sonucu kişi bilgi ve tutumlarından birini değiştirmek veya iki zıt durumu açıklayacak bir anlayışı kabullenmek durumunda kalacaktır. Mahkûmların din ve dindar kavramına yüklediği anlamlardan onların kendi durumlarını onaylama ve dini olarak da onaylanma ihtiyacı içinde oldukları anlaşılmaktadır (Mehmedoğlu, 2004: 41).

Hükümlüler, din ve dindar kavramlarını tanımlarken kendi durumlarını, yaşadıkları sıkıntıyı ve öfkeyi de dillendirmişlerdir. Katılımcıların bazı ifadelerinden örnekler şöyledir:

“Kendini bilen, Allaha güvenen insan dindardır. Bence ibadetsiz dindar olunmaz. Ben bütün ibadetlerimi tam yaparım. Eğer namaz kılmazsam rahat edemem.”

“Din bir çıkış kapısı. Dindar; kalbi ile Allah'la konuşan kişidir. İbadet gerekmez. İçimdeki öfkeden dolayı kalbimi tamamen Allah'a açamıyorum.”

“Allah'ın emirlerini yerine getiren kişi dindardır. Ben de elimden geldiğince yerine getirmeye çalışıyorum. Beş vakit namazımı kılarım, Kur'an okurum, oruç tutarım, dua ederim, gece namazı kılarım. Üç aylarda da oruçlarımı tuttum. Mesela 3 ay kadar alçı ile yatmışım. O zaman bile tuğla ile teyemmüm yapıp namazlarımı gözümle kıldım. İbadetten zevk alırım.”

“Din deyince çok iyi ölçmek lazım. Din kutsal bir emanettir. İki rekât namazla ya da başını örtmekle olmaz. Dindar insan dedikodu etmez, ağırbaşlı olur, verici olur, alıcı olmaz. Ben ibadet eden biri değilim ama psikolojim düzelince tam yapacağım. Herkes bir yapıyor bir yapmıyor.”

“Din ahlaktır bence. Dindar insan Allah'tan korkar, kimseye zarar vermez. Ben dindarım ama tam manasıyla da yerine getiremiyorum. Secdede bir türlü huzurlu olamıyorum.”

“Sadece ibadet edene dindar denmez. Dindar insan yaptığı iyiliği başa kakmayan insandır. Din Allah’a yakın olmaktır. Ben dindar bir insanım. Asla yalan söylemem. Ben yanlışları yalansız söylerim. O yüzden bu koşušta beni pek sevmezler.”

“Sadece ibadet etmekle olmaz. Allah için ölmek ve öldürmek gerekir.”

İbadet eden hükümlüler, dindarlık için ibadetin şart olduğunu vurgularken, ibadet etmeyenler ibadetin çok önemli olmadığını, fesatlık yapmamak gerektiğini belirtmişlerdir. Genel olarak her katılımcı Kur’an ve dua okurken rahatladığını söylerken sadece bir kişi okurken korku duyduğunu belirtmiştir. Okumayanlar ise sebep olarak bilemediklerini söylemişlerdir. Bilmemek ve bilememek arasındaki fark önemlidir. Bilememek de sorumluluğun onda olmadığı ve elinden bir şey gelmediği imaları barınmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre de kadınlar psikolojik doğası gereği “aşkın” bir güce sığınma ihtiyacı içinde olurlar ve özellikle de çaresiz hissettiklerinde sığınma, tövbe, Kur’an okuma, ibadet ve dua etme gibi dini ritüellere daha sık başvururlar (Tarhan, 2005: 333; Yapıcı, 2007: 101).

c.d. Hükümlülerin Bazı Dini Kavramlara Yaklaşımı

Dinin tanımlanmasında her grubun ve bireyin kendi bakış açısı, bilgi kaynağı ve hedefleri önemlidir. Bundan dolayı da dinin tanımlanması ve algılanmasında terminolojik farklılıklar ve problemler bulunmaktadır (Fromm, 2004: 31). Dinin tanımlanmasında olduğu gibi dini kavramlarda da aynı farklılıklar kendini göstermekte, her bireyin kavramlara bakışı kendi algılarıyla paralel olarak kendini göstermektedir. Katılımcıların dini bazı kavramlarla ilişkisi incelenmeye çalışılmış, onların bu kavramlara yüklediği anlamlar sorularla ortaya çıkarılmak istenmiştir.

Soru: *Kişinin cezasını dünyada çekmesi onun ahiretteki cezasını etkiler mi?*

İslam dinindeki tövbe kavramını nasıl değerlendiriyorsunuz? Size göre af olmayan günah var mıdır? Varsa neleri sayabilirsiniz?

Tablo-7:

Hükümlülerin dünya ve ahiretteki cezaya bakışları	n	%
Hafifletir	17	44,7
Hafifletmez	18	47,4
Farklı cevap verenler	3	7,9
Toplam	38	100,0

Araştırmaya katılan bireyleri “Dünyadaki ceza ahirette ki cezayı hafifletir mi?” sorusuna verilen cevap yönünden incelediğimizde dünyada ceza çekilmesinin ahiretteki cezayı hafifleteceği ya da affettireceğine inanların oranı %44,7; hafifletmeyeceğine, asıl cezanın ahirette olacağına inanların oranı %47,4 olarak görülmektedir. %7,9 oranında katılımcı soruya direk cevap vermeyerek farklı yaklaşımlarda bulunmuşlardır.

“Kişinin cezasını dünyada çekmesi onun ahiretteki cezasını hafifletir” diyenler kendilerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

“Cezaların günahlara kefarete oldığına inanıyorum. Buralar bedeldir... Tabi ki cezaevinden çıkan direk cennete gitmez. Ama burayı iyi değerlendirirse kefarete olur.”

“Din çok ince bir konu. Cezaevinde çok sıkıntı var. Buradakiler ahirette de ceza alacaksa Allah’ın merhameti nereye gitti o zaman.”

“Burada çekilen cezanın ancak sabredersek faydası olur. İsyan olursa faydası olmaz. Ben cezamı sabırla çektiğim için ahirete kalmaz.”

“Kişinin cezasını dünyada çekmesi onun ahiretteki cezasını hafifletmez” diye cevap verenlerin ise yorumları şu şekildedir:

“Burada ceza çekmekle suç af olmaz. Suçu olan ahirette devamlı ceza çekecektir.”

“Suçunu bile bile tövbe etmeyen ahirette de ceza çeker. Tövbe edenler ahirette çekmeyecek.”

“Ben de bunu çok merak ediyorum. Bunu sormak için Nihat Hatipoğlu’na mektup bile yazdım. Ama bana göre böyle olmalı.”

“Çok hassas bir konu bu. Ben kendi adıma bile düşündüğümde işin içinden çıkamıyorum. Bazıları kefarete olur ama bazı günahlar için kefarete olamaz. Çok fazla kul hakkı yedim. Çok yanlış yaptım. Benim cezam mutlaka vardır.”

“Burada ceza çeksek de orda da bir şeyler çekeceğiz. Çünkü kendimize hâkim olabilirdik. Hesaba çekileceğiz.”

“Burada, cezaevinde yatmak ahirete etki etmez. Çünkü burada yattıkça biz daha çok günah işliyoruz. Dedikodu, yalan, kul hakkı... Bazen yaptıklarımızı karşımıza başka iyilik ve kötülük olarak çıkar. Bu dünyanın adaleti ile ahiretinki çok farklı. Birbirini etkilemez.”

“Haksız yere yaparsan çekersin. Burada kanun için yatıyoruz. Asıl cezayı ahirette çekeceğiz. Buradaki ceza bile sayılmaz.”

“Bana göre ahirette de çeker. Buradaki ceza değil. Disiplinli bir hayat. Burada sadece özgürlük yok.”

“Kişinin dünyada çektikleri Onun suçunu ahirette hafifletmez. Ama isyan etmeyi önleyen bir düşüncedir bu. Bu yüzden zararlı değildir. Yaptıklarımızın cezası ahirettedir.”

Katılımcıların %7,9 u ise soruya direk cevap vermeyerek farklı yaklaşımlarda bulunmuşlardır:

“Kula kul ceza veremez. Kaderde yazıldığı için biz bunları yaşıyoruz. Sabredersek Allah affeder. Sabretmezsen cezayı çekersin.”

“Ben burada çektik, orda çektirme diye dua ediyorum. Ama korkuyorum da. Zaten herkes cehenneme gidecekmiş. Alnımızda da bir damga olacakmış.”

“İşlediği suça bağlı. Para için tetikçilik ya da fuhuş yapıyorsa ahirette faydası olmaz. Ama zor durumda suç işlemişse burada ceza çektiğinde kurtulmuş olabilir.”

Hükümlüler ceza infaz kurumunda bulunmalarının işledikleri suça kefaret olacağına inanma bakımından iki gruba ayrılmaktadır. Genel görüş bu cezanın kefaret olacağı yönündedir. Zaten çektikleri ağır sıkıntılar onları bu suça itmiş ve hayatlarını karartmıştır. Onlar için sadece kurtuluş ahirette umut ettikleri bir beklentidir.

Diğer kısım ise kulların ceza veremeyeceğini ve ceza infaz kurumunda sadece biraz daha disiplinli bir hayat yaşadıklarını, asıl cezanın ahirette olacağına belirtmişlerdir.

Af edilmeyen günahların başında ise hükümlüler tarafından şirk ve inançsızlık sayılmıştır. Bütün katılımcıların kendini Müslüman ve çoğunluğunun da dindar olarak tanımladığına dikkat edilirse bu cevap normaldir. Bunun dışında sayılan günahlar hükümlülerin kendi dünyalarıyla ilgili ipuçları vermektedir. Örneğin ensest ilişkiyi en büyük ve affedilmeyen günah olarak sayan mahkûmun baba katili olması önemlidir. Kendi çocuklarının özlemi içinde yaşayan bir hükümlü, çocuklara zarar vermesini en büyük günah olarak öncelemiştir. Sorumuzda günahların affı ve büyük günahlarla ilgili olarak düşünceleri incelenmek istenmiştir. Katılımcılar verdikleri cevaplarda büyük günahlar olarak şunları saymışlardır: Allah'ı inkâr etmek, ibadet etmemek, çocuklara yönelik işlenen suçlar-cinayet ve fuhuş, ensest ilişkiler ve zina, gereksiz yere adam öldürmek, hırsızlık, yalan, yuva yıkmak, kibir, kürtaj, lezbiyenlik.

Katılımcılar arasında iki kişi dışında çocuk katili yoktur ve genel olarak çocuklara karşı işlenen suçlara tepkili davranmaktadırlar. Bu iki kişiden biri ise bebeğini hata ile öldürmüştür. Katılımcılar tarafından sayılan suçların onların hayatında önemli etkileri olduğu ceza infaz kurumu yetkilileri tarafından belirtilmektedir.

c.d.a. Hükümlülerin Tövbe Kavramına Yaklaşımı

Soru: *İslam dininde tövbe sizce ne anlama gelir? Tövbe etme ihtiyacı duydu-
nuş mu ya da tövbe etmek gerekli midir?*

Hükümlülerin tövbe kavramı hakkında ne bildikleri öğrenilmek istenmiştir. Genel olarak verilen cevaplar incelendiğinde hükümlülerin tövbe ve af ile ilgili bilgiye sahip oldukları görülebilmektedir:

“Ne olursan ol yine de gel demiş Mevlâna. Ne suçun olursa olsun Allah affeder. Gazabından da azabından da Allaha sığınmak gerekir. Tövbe ediyorsan bir daha yapmayacaksın.”

“Tövbe etmek önemlidir elbette. Keşke etrafımda önceden sizin gibi (din görevlisi) biri olsaydı. Belki başıma bunlar gelmezdi”

“Gerçekten bilinçsiz yapıp pişman olanlarınkı tövbedir. Bilerek yapanların ki tövbe değildir. Ben bu çağda cahilliği kabul etmiyorum. Cinayetten dolayı pişmanım ama pişmanlığım Allah’ın yarattığı canı aldığı için. Yoksa eltime borçlu değilim.”

“Allah’ın günahları bağışlamasıdır tövbe. Bir daha yapmamaktır. Bebeğim için vicdan azabı duymuyorum. Çünkü onu ben öldürmek istemedim. Keşke onun yerine eltime tokat atsaydım. Beni çok kızdırmıştı. Bebeğime vurduğum için üzgünüm.”(Bebeğine attığı tokattan dolayı bebek ölmüştür)

“Tövbe yaptığın suçtan vazgeçmektir. Ben kötü hayattan-fuhuştan- vazgeçtim ve geri dönmedim. Döndürmeye çalışanı da kurşunladım.”

“Ben sadece evlenmeden önce eşimle cinsel beraber olduğum için tövbe ettim, öldürdüğüm için değil. Çünkü isteyerek öldürmedim.”

“Tövbe yaptığından gerçekten çok pişmanlık duymaktır. İnsanın karnında bir delik açılır da gökdelenlerden aşağı düşüyor gibi olursun ya... Çok mahcupdur, çok utanıyordur. Mesela alkol: tövbe etmişsen iki elin kanda olsa bir daha içmezsin. Yoksa sigarayı bırakanlar gibi iki saat sonra dayanamamak tövbe değildir.”

İslam dinine göre tövbe, kişinin kendi hatalarını kınaması ve daha yüce bir hayat tarzını hedeflemesidir (Özdoğan, 2007: 144; Yapıcı, 1997: 49-61). Kur’an-ı Kerim herkesi istisnasız tövbeye davet etmekte (Nur, 24/31, Bakara, 2/159-160, Saffat, 37/86-88; En’am, 6/153, Tövbe, 9/3-5, 11) ve yapılan hatalardan vazgeçildiği, iyi bir insan olma gayreti içine girildiği takdirde Allah’ın mutlaka bağışlayıcı olduğuna da dikkat çekmektedir (İsra, 17/25). Tüm dünyadaki manevi değerler ve inanç sistemlerinde tövbe, affetme, affedilme kavramlarının insanlara iyi geldiği, bireylerin psikolojilerini olumlu yönde etkilediği görülmektedir (Kara,

2009: 251-270). Özellikle tövbe kavramı kişinin dönüşümünü sağlayan bir mekanizmadır.

Katılımcıların tövbe kavramına yönelik cevapları incelendiğinde “tövbe; pişmanlık ve bir daha yapmamak” olarak açıkladıkları görülmektedir. Katılımcılar bazı günahlarından dolayı tövbe ettiklerini de belirtmişlerdir. Fakat hükümlü oldukları öldürme suçundan dolayı tövbe eden hükümlü sayısı oldukça düşüktür. Bunun sebebinin haklılıklarına olan kuvvetli inançları olduğu anlaşılmaktadır. ‘Hırpalanmış kadın sendromu’ (Walker, 2009) olarak adlandırılan ve devamlı şiddet gören kadınlarda, bu durumdan kurtulmak için şiddet kaynağını yok etmek gerektiği algısı oluşmakta ve cinayet suçu bu suçlular tarafından tövbe gerektiren bir suç olarak görülmemektedir.

Ayrıca bazı katılımcılar günahlardan arınma için tövbenin yanında ibadetin çok önemli olduğunu vurgularken, diğer bir grup ibadetin önemli olmadığını altını çizmiş ve “günahlardan arınmak”, “temiz bir kalbe sahip olmak için fitne düşünmemek”, “yalan ve dedikodudan uzak durmak” gerektiğini söylemişlerdir. Katılımcıların durumu incelendiğinde her katılımcının ibadet etme durumuna paralel olarak fikir beyan ettiği görülmektedir. Bilişsel çelişki teorisine göre kişi iki zıt durum işine girdiğinde, tutumları ile davranışları çeliştiğinde tutarlı hale gelebilmek için çaba sarf eder (Kılınç-Torun, 2011: 1-14).

c.d.b. Hükümlülerin Ahiret-Cennet-Cehennem Kavramlarına Bakışı

Soru: Ahiret-Cennet-Cehennem kavramlarının sizdeki etkisinden bahsedermisiniz?

Bu soru ahiret ile ilgili dini kavramların hükümlüler tarafından nasıl yorumlandığını anlamak için sorulmuştur. Hükümlülerin ahiret ile ilgili düşüncelerinde genel anlamda olumlu olduklarını görmekteyiz. Dinin büyük bir günah işlemiş olmaları onları umutsuzluğa sevk etmemiştir. Bu durum bilişsel çelişki teorisi ile açıklanabilir. Adam öldürmenin büyük günah olduğunu hepsi kabul etmiş olmasına rağmen kendi haklı sebepleri olduğunun altını çizmekte ve affedilecekleri ümidini vurgulamaktadırlar:

“Benim için iki tarafta fark etmez. Kimin nereye gideceğine Allah karar verir. Ben cehenneme gidip bana acı çektirenlerin acı çektiğini görmek isterim.”

“Günahlarımızın bedelini ödeyeceğiz. Ben şu ana kadar kötü bir şey yapmadım. Evet, o an benden kaynaklanan bir şey oldu ama ben öldürmeseydim o beni öldürecekti.”

“Ben iyiyim demiyorum ama Allah affeder inşallah. Ben ümidimi koruyorum. Cennete girmek istiyorum. Allaha inancımı hiç yitirmedim.”

“Kurban olduğum Rabbim inşallah cennetine alır bizi. Cezaevinde o kadar çok münafık var ki insanlarla güler yüzle konuşuyor, sonra da ardından çekiştiriyorlar. İşte onlar cehennemlik.”

İslam’da ahiret gününe inanmak, imanın bir rüknü; akidenin, inancın bir parçasıdır. Bu nedenle ahirete inanmayan kişi gerçek mü’min olmaz. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de mü’minlerin özellikleri sayılırken, ahirete kesinlikle inandıklarına vurgu yapılmıştır (Kur’an-ı Kerim, Bakara, 2/4). Dolayısıyla ahirete imanın bir parçası olan cennet ve cehennem varlığına inanma, tartışma götürmez bir konudur. Aynı zamanda bu inancın -kuvveti derecesinde- suçtan ve kötü işlerden alıkoyma özelliği de bulunmaktadır (Âl-i İmrân, 3/131; Nisa, 4/18; Tevbe, 9/89, 100; Ahzâb, 33/64; Fetih, 48/6, 13; Hadîd, 57/21; Mülk, 67/5.; 4/57; Nisa, 4/122; Maide, 5/119; A’raf, 7/36; Tevbe, 9/22; Teğabûn, 64/9; Beyyine, 98/8; Bakara, 2/24).

Verilen cevaplarda genel olarak katılımcıların cehennemden korktukları ama cennet ümidi içinde oldukları görülmüştür. İslam inancına uygun cevaplar veren katılımcılar içinde ahirete inanmadığını söyleyen mahkûm olmamıştır.

c.d.c. Adanmışlık

Soru: *Sizce göre Allah’ın rahmeti mi yoksa gazabı mı ağırlıktadır? Rahmeti ya da gazabı hak edenler kimlerdir?*

Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde rahmet ve gazap tanımlamalarından daha çok her hükümlünün bu kavramları kendi durumu ile ilişkilendirdiği görülmektedir. Özellikle öldürdükleri şahısların (çoğunlukla eşleri) gazabı hak ettiği açıklamasında bulunmuşlardır. Bazı hükümlüler net bir şekilde gazabı eşinin, rahmeti kendisinin hak ettiğini ifade etmiştir. Maktule duydukları öfke ve kendilerine olan acıma duyguları bu kavramlarla açıklanmaya çalışılmıştır.

Kaplan; toplumun bazı kesimlerinin belirli grupları kendi ahlak anlayışına ve ilahi adalet inancına göre kategorize ederek başlarına gelen şeylerin o insanlar için kaçınılmaz ve normal olduğunu söylemektedir (Kaplan, 2011: 90). Örneğin; ahlaksız davranışlar sergileyen bir kişinin başına tecavüz vs. gibi şeyler gelmesi normaldir. Bundan dolayı da mağdur kınanabilmektedir. İnsan fitratında var olan zihinsel ve duygusal eğilim, bu sosyo-kültürel faktörlerle beslenmektedir. Öldürme suçundan hükümlü olan bu kadınlar da maktul sebebiyle yaşadıkları mağduriyet ve acılardan hareketle maktulün ölümü hak ettiğini ve Allah’ın rahmetini

hak etmediğini düşünmektedirler. Bazı katılımcılar bu konuda şu ifadeleri kullanmışlardır:

“Günahı çok olan gazabı hak eder. Yani haksızlık yapanlar, haram yiyenler gazabı hak ederler. Rahmeti hak edenler ise yardıma muhtaç insanlara yardım edenlerdir. Bir bardak su vermek bile çok önemlidir. Ben işlettiğim büfemde birçok insana yardım ettim. Mağdur insan görürsem dayanmam.”

“Ben cennete giderim diye düşünüyorum. Allah her şeyi görüyor. Onun rahmeti ağırlıkta. İkinci eşim kızıma ve oğluma çok kötülük etti ama Allah herkesi affetsin istiyorum. Yoksa onun başını cehennemde beklemek zorunda kalacağım. Ben dayanamadım öldürdüm ama Allah her şeyi affetsin.”

“Gazabı kötü insanlar, iftira edenler, kavga edenler hak eder. Rahmetini bilemiyorum. İnşallah biz kavuşuruz rahmetine.”

“Eşim rahmeti hak etmiyor. Gazabı hak ediyor. Onun yaşam hakkını aldığım için de kendimi suçluyorum. Keşke belasını benden bulmasaydı.”

“Eşimi öldürdüğümünden dolayı hiç pişman değilim. Allah’ın da bana gazap etmeyeceğine eminim. Çünkü o bize çok azap çekti.”

“Size göre Allah’ın rahmeti mi yoksa gazabı mı ağırlıktadır? Rahmetini ya da gazabını hak edenler kimlerdir?” sorusu ile rahmet-gazap kavramlarına bakışları belirlenmek istenmiştir. Katılımcılar tarafından gazabı kötü insanların hak ettikleri vurgulanmıştır. Kötü insanların vasıflarını sayarken kul hakkına girenlere, çocuk katili ve tecavüzcülerine, kendilerine kötü davranan eşlerine özellikle vurgu yapmış olmaları dikkat çekicidir. Bu kişiler arasında çocuk katili ve tecavüzcüsü bulunmaması dikkat çeken bir durumdur. Hükümlülerin çocuklara karşı işlenen suçlara hassas ve öfkeli oldukları gözlemlenmiştir.

Kendilerine acı yaşattıkları için maktullerine karşı da öfke içindedirler. Bu sebepten dolayı rahmeti kendilerinin, gazabı ise maktullerinin hak ettiğine vurgu yapmaktadırlar. (Walker, 2009).

c.e. Hükümlülerin Rüyalarındaki Dini Motifler ve Yorumları

Soru: *Sizî etkileyen dinle ilgili bir rüyanızı anlatır mısınız? Rüyalarınızda en çok kimleri görürsünüz? Size göre bu rüyanın anlamı nedir?*

Hükümlülerin cevaplamakta en istekli davrandıkları soru rüyaları ile ilgili olan soru olmuştur. Bu soru hükümlülerin dini içerikli soru olarak rüyalarını sorduklarını ifade ettikleri ve rüyalarına çok önem verdik-

leri tespit edildiği için sorulmuştur. Ceza infaz kurumundaki hükümlüler, kendilerini düzenli olarak ziyaret eden din görevlisine rüyalarını anlatmak ve tabir ettirmek istemektedirler.

Rüyalar bir insanın duygularının, kaygılarının, umutlarının şifreleridir. Pek çok hükümlü ile rüyaları paylaşarak sıcak bir iletişim kurmak mümkün olmuştur. Onlar haklıklarını öldürdükleri şahıslara rüyalarında söylemiş, kızgınlıklarını rüyalarında yaşamışlardır.

Rüyaları aynı zamanda onların yaratıcı ile aralarındaki bağıdır. Dini bilgisi olmayan bazı hükümlülerin rüyalarında bazı sureleri okumaları veya okumalarının istenmesi onların ruh dünyalarında dine olan yakınlık ve ihtiyaçlarının göstergesidir:

“Ben rüyamda bir dede görüyorum. Bana senin yerin burası değil deyip beni cennete götürüyor. Herhalde ben cennete gideceğim.”

“Cezaevine girmeden önce Hz. Yusuf’u gördüm rüyamda. İki kişi koluna girmişti. Ben onun kim olduğunu sordum. Söylediler. O bir iftira yüzünden 7 sene yattı ve çıkınca Mısır’a sultan oldu. Ben de inşallah 7 sene yatıp çıkacağım”.

“Ben ceza aldığımında isyan etmiştim. Hak etmediğimi düşünüyordum. Bir gün rüyamda Hz. Ali’yi gördüm. Bana kılıcını verdi ve “Bu kılıçla çok güçlü olacaksın. Sabret” dedi. Bu rüyadan sonra kendimi daha iyi hissettim. Tekrar namaza başladım. Cezam onaylandığında Hz. Peygamberimizi gördüm rüyamda. “Sabret” dedi. Çoğu zaman kendimi suçlu hissetsem de aslında vicdanım rahat. Allah’ın affediciliğine inanıyorum.”

“Rüyamda hacca gittim. Kâbe’de deniz vardı.”

İfadelere bakacak olursak din belli şahıslar ve simgelerle özleştirilmiştir. Rüyada görülen hoca, beyaz sakallı dede, Kâbe, ya da bazı Peygamberler vesilesi ile kişi Yaratan ile kurduğu bağı ve duygusal ihtiyaçlarını, bilinçaltına ittiği duygularını yaşamaktadır. Hükümlülerin rüyalarına olan ilgisi, daha da önemlisi rüyalarını dini bir boyutta ele almaları onların dini anlama ve algılama biçimini tanımamıza olanak veren bir durumdur.

Katılımcılara etkilendikleri dini rüyaları sorulduğunda yedi hükümlü bu soruya cevap vermemiştir. Bunlardan ikisi cevap vermeme sebebi olarak özel rüyalar gördüklerini ve anlattıklarından dolayı bu rüyaların kesintiye uğradığını belirtmiştir. Rüyayı gizli tutma genellikle hükümlülerde ender rastlanan bir durumdur. Otuz bir hükümlü etkilendiği rüyayı anlatmış ve rüyalarına yorumlarda bulunmuşlardır. Bir rüyanın yorumlanması, yani ona bir anlam yüklenmesi bilinçli olarak harekete geçirdiğimiz zihinsel bir eylemdir.

Jung'a göre rüya gören rüyanın en önemli parçasıdır. Rüyalar şu anlamları içermektedir: Rüyalar kişiliğin bilinmeyen bir yönünü gösterecek gizli çelişkileri ortaya çıkarmakta, bazen gizli istekleri dile getirmekte, bazen çok önceden görülmüş okunmuş ya da duyulmuştur. Fakat sonradan unutulmuş deneyimleri tekrar hatıra getirmektedir ve iç ve dış koşulların rüya sahibince yönlerini sergilediği için analitik tedavide de çok değerlidirler (Fordham, 1996: 133-135).

Freud'un öğrencilerinden Alfred Adler'e göre rüya düşünce sürüsünün bir parçasıdır ve yaşama tarzına uygun olarak rüya görenin şimdiki yaşama bakışıyla gelecekteki amaçları ve onlara ulaşma planlarının bir birleşimidir (Yücesoy, 2001: 149).

Fromm ise rüyaları unutulmuş bir dil olarak kabul eder ve zihnin en önemli ifade kaynakları olarak görür (Holbeche, 1994: 91).

Bu yaklaşımlar çerçevesinde araştırmamızda özellikle vurgu yapmak istediğimiz nokta hükümlülerin rüyalarını dinle aralarındaki önemli bir bağ olarak görmeleridir. "Dini soru olarak" rüyalarını ifade eden hükümlü sayısının fazlalığı önemlidir.

Rüyada görülen dini motifler herkeste olduğu gibi bu kadınlar için de rahatlatıcı unsurlar ve şefkat yumağıdır. Bu hükümlülerin onaylanmaya, desteklenmeye umutlandırılmaya olan ihtiyaçları kanaatimizce rüyalarını hayatlarının en önemli parçası haline getirmektedir.

"Rüyanızda en çok kimi görürsünüz" sorusu ise iç dünyalarını ortaya çıkaran bir soru olmuştur. Bütün hayatları boyunca sıkıntı ve baskı içinde yaşamaları onları yoğun bir öfke içine sürüklemiştir. Kızgınlıklarını muhataplarını yok ederek de ortadan kaldıramamışlardır. Çünkü sonuna kadar haklı olduklarına inandıkları halde kimseden, en yakınlarından (anne, baba, çocuk) bile onay alamamışlardır. Rüyalarında hala bir hesaplaşma içindedirler. Rüyalarında maktulle hesaplaşmaya devam etmekte ve haklılıklarını onlara söyleterek vicdanlarını rahatlatmaya çalışmaktadırlar. Bu soruya verilen cevapları incelediğimizde öldürme suçundan hükümlü olan kadınların rüyalarında da en çok öldürdükleri şahıslarla meşgul olduklarını ve onaylanmama, tatmin olmama duygusunun hala devam ettiğini görmekteyiz. Bazı açıklamalarda öldürülen şahıs kadın hükümlüden af dilemekte ve aslında onun haklı olduğunu söylemektedir.

Bunun dışında kendisini koşulsuz sevdiğine inandığı şahısları rüyalarında gören hükümlüler korku, kaygı ve kızgınlıklarını gerek dini bir değerle gerekse sevdikleri yakınları ile rüyalarında paylaşmaktadırlar. Bazı hükümlüler öldürmüş bile olsalar eşlerine duydukları özlemi dile

getirmişler, bu sonuçtan üzgün olduklarını ifade etmişlerdir. Eşini rüyasında görmek istemeyen bir hükümlünün, sevgisinden ya da iyilik amacı gütmeyen sadece rüyasına giremesin diye onun için Kur'an okutması da ilgi çekici bir durumdur. Dört hükümlü bu soruya cevap vermek istememiştir.

S o n u ç

İslam dinini emir ve yasaklar bakımından incelediğimizde, insanların dünya ve ahiret huzurunu hedeflediğini görmekteyiz. Huzur içinde yaşamamız ise birbirimizin haklarına saygı göstermemizle mümkün olmaktadır. Saygı gösterilmesi gereken en önemli hak ise bireylerin yaşama hakkıdır. İslam dinine göre en büyük günah olarak işaret edilen, kişinin hayatına son verme yani öldürme fiili maalesef İslam dinine inanan ve gereklerini yerine getirmeye çalışan kişiler tarafından da işlenmektedir. Özellikle merhametli olarak yaratıldığı vurgulanan kadınların öldürme suçu işleyebilmesi de ayrıca önem taşımaktadır. Araştırmamızda elde ettiğimiz bulgulara göre öldürme suçu işleyen kadınların hayatlarında din ya bir bilgi ve etki alanı olarak yoktur ya da etkin bir yönlendirme gücünden mahrumdur.

Araştırmamızda katılımcı kadın hükümlülerin, dini bilgilerini genel olarak yeterli kaynak ve sürede elde etmedikleri sonucuna varılmıştır. Çünkü eğitim uzun bir süreçtir ve maalesef din gibi insan hayatını şekillendiren önemli bir olgu için yeterince bilgi edinme ihtiyacı duyulmamıştır. Bazı hükümlülerin yeterli din bilgisi verecek biriyle daha önce karşılaşmış olmak istemeleri oldukça önemlidir.

Çalışmamıza katılan ve dini bilgiyi aile ortamında edindiğini ifade eden kadın hükümlülerin din eğitiminden kasıtlarının yalnızca namaz surelerinin öğretilmesinden ibaret olduğu ortaya çıkan sonuçlar arasındadır. Kendi çocuklarına da aynı şekilde din eğitimi verdiklerini belirten söz konusu kadın hükümlülerin din algılarının "dış güdümlü" dindarlık tipolojisiyle örtüştüğü ulaşılan bulgular arasındadır.

Öldürme suçu işleyen kadınların büyük kısmının şiddet mağduru olduğu da kendi ifadelerinden anlaşılmaktadır. Devamlı şiddet gören bu hükümlülerin evlerinde silah vb. bulunması ya da silaha ve kesici aletlere ulaşmalarının kolay olması da plansızca ve aniden öldürme suçu işlenmesini kolaylaştırmıştır.

Dindarlık olgusu kişinin hayata dair yaklaşımı, algısı ve anlamlandırmasına göre biçim kazanmaktadır. Mutlaka önemsenmeli ve kişiler manevi yönden sorularına tatminkâr cevaplar bulacak şekilde eğitim al-

malıdır. Örneğin İslam dinine göre kişilerin ceza verme yetkisi olmadığı halde bazı hükümlülerin günahkâr gördüğü ve düşmanlık beslediği muhatabı için -katlı vacipti- ifadesini kullanmış olması düşündürücüdür. En önemli noktalardan biri ise (bir hükümlü tarafından) dinin ‘Allah için ölmek ve öldürmek’ olduğuna vurgu yapılması, ibadet boyutunun anlamsızlığının ifade edilmesidir. Vacip, katlı vb. ifadeler dini terimlerdir. Yeterli din bilgisi ve ehliyeti olmayan kişilerce dinin yasakladığı bir suç için kullanılmış olması dini bilgilerdeki bozukluk ve tutarsızlığı göstermektedir.

Tövbe konusunda ise katılımcıların çoğunluğu Allah’ın pişmanlık duyan ve vazgeçen herkesi affedebileceğini düşünmelerine rağmen, işledikleri suçun tövbe gerektirdiğini algılayamadıkları anlaşılmaktadır. Bu durum kendi haklılıklarına olan inançlarının sonucudur. Hâlbuki haklılık ceza verme yetkisini kişilere vermez.

Katılımcıların din- din görevlisini rüyalarla özdeşleştirmeleri oldukça önemlidir. Ceza infaz kurumunda din görevlisi olarak çalışan araştırmacıya sık sık dini soru kapsamında rüyalarını anlatmaktadırlar. Anlatımlarında dinlenmeye ve anlaşılmaya ihtiyaç duydukları tespit edilmektedir. Ayrıca rüyalarında gördükleri dini simge ve din büyüklerini çok önemsemektedirler. Aslında bir bakıma bu onların Yaratıcı ile aralarındaki özel bağıdır ve kendilerine olan inançlarını perçinlemektedir.

Örgün veya yaygın eğitim çerçevesinde verilebilecek olan din eğitimi kişiler için elzemdir. İlk ve orta öğretimde kesinlikle mecburi tutulması gereken din derslerinin kapsamı genişletilmeli ve bu dersler çerçevesinde öğrencilere başvurabilecekleri dini kurum ve önemli kilit noktalar iyi öğretilmelidir. Kişi istediğinde bazı problemlerini paylaşabilmek ve dini danışmanlık alabilmek için nerelere başvurabileceğini iyi bilmelidir.

Din algısı üzerine yapılacak çalışmaların devamlılığı önemlidir. Dini kavramlar içi yetkin ve eğitilmiş kişilerce doldurulmadığı zaman bireylerin kendi kültür ve algılarına göre yorumlanabilir ve birçok olayı tektikleyebilir. Kur’an ve Hadis metinlerinden çıkarılan yorumlar kimi inanan bireylere sükûnet verirken, kimilerinin hem kendisine hem başkalarına zarar vermesine sebep olabilir.

Kaynaklar

Armaner, N. (1964). *İnanç ve hareket bütünlüğü bakımından din terbiyesi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Armaner, N. (1980). *Din psikolojisine giriş*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Bedel, A. (2011). *Kişilerarası sorun çözme becerileri eğitiminin ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarına etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Cirhinlioğlu, F. G. (2010). *Din psikolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Cüceloğlu, D. (2006). *Varolmak, gelişmek, uzlaşmak*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Estes, C. P. (2019). *Kurtlarla koşan kadınlar*. (Çev. H. Atalay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Festinger, L. (1957). *A Theory of cognitive dissonance*. Evanston: Row, Peters.

Fordham, F. (1996). *Jung psikolojisi*. İstanbul: Say Yayınları.

Frankl, V. E. (2006). *İnsanın anlam arayışı*. (Çev. S. Budak). İstanbul: Edesos Yayınevi.

Fromm, E. (2004). *Psikanaliz ve din*. (Çev. E. Erten). İstanbul: Arıtan Yayınevi.

Gençöz, F. (1998). Uyum psikolojisi. *Kriz Dergisi*, 6 (2), 1-7.

Golstein, E. B. (2019). *Duyum ve algı*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

Güldoğan, E. (2010). *Kadınları suça iten psikolojik nedenler: Adam öldürme suçu işlemiş kadınlar örneğinde bir inceleme*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Holbeche, S. (1994). *Rüyaların gücü*. (Çev. M. Harmancı). İstanbul: Say Yayınları.

Hökekleli, H. (2010). *Din psikolojisi*. (8. Basım). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

İçli, T. (2007). *Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayınları.

Kaplan, H. (2011). *İlahi adalet psikolojisi*. İstanbul: Express Basımevi.

Kara, E. (2009). Dini ve psikolojik açıdan bağışlayıcılığın terapötik değeri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (8), 251-270.

Karaca, F. (2010). Dindarlığın etkileri. (Ed. H. Hökekleli). *Din psikolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Kayıklık, H. (2003). Allport'a göre dini yaşayışa gelişimsel bir açılım. *Dini Araştırmalar*, 5 (15), 121-138.

Kenevir, F. (2017). Hayata ve vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçlarda kadın suçluluğu ve dindarlık ilişkisi. *Journal of History Culture and Art Research*, 6 (3), 781-802.

Kılınç, S. & Torun, F. (2011). Adil dünya inancı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 3 (1), 1-14.

Kızmaz, Z. (2005). Din ve suçluluk: Suç teorileri açısından kuramsal bir yaklaşım. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (1), 189–215.

Mehmedoğlu, A. U. (2004). *Kişilik ve din*. İstanbul: Dem Yayınları.

Özbek, B. (2011). *Cinayet işleyen kadınlarda din algısı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özdoğan, Ö. (2007). *İsimsiz hayatlar*. Ankara: Lotus Yayınları.

Özdoğan, Ö. (2009). *Aşkım yanımda maneviyat*. Ankara: Özdenöze Yayınları.

Peck, M. S. (2003). *Kötülüğün psikolojisi*. (Çev. G. Talay). İstanbul: Kuraldışı Yayınları.

Peck, M. S. (2015). *Az seçilen yol*. (Çev. S. Ayanbaşı). İstanbul: Akaşa Yayınları.

Peker, H. (1990). Suçlularda dini davranışlar. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4, 93-123.

Tarhan, N. (2005). *Kadın psikolojisi*. İstanbul: Nesil Yayınları.

Tarhan, N. (2009). *İnanç psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Tatlıoğlu, K. (2013). Çatışma çözme, uzlaşma ve empati kültürünün kazanılmasında dini fenomenlerin etkisi: Sosyal psikolojik bir yaklaşım. *International Conference on Religious Tourism and Tolerance*. (Konya, 9-12 Mayıs 2013), (ss. 894-90). Konya: Avbil Yayınları.

Topçu, N. (20014). *Psikoloji*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Walker, L. E. A. (2009). *The battered woman syndrome*. Newyork: Springer Publishing.

Yapıcı, A. (1997). *İslam'da tövbe ve dini yaşayıştaki rolü*, İstanbul: Beyan Yayınları.

Yapıcı, A. (2007). *Rub sağlığı ve din: Psiko-sosyal uyum ve dindarlık*. Adana: Karahan Yayınları.

Yapıcı, A. (2016). Cinsiyete göre farklılaşan dindarlıklar ve kadınlarda dinsel yaşamın farklı görüntüleri. *Dini Araştırmalar Dergisi Kadın Özel Sayısı*, 19 (49), 131-161.

Yılmaz, H. (2001). Yaygın din eğitimi kurumları ve toplumsal barış. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 329-356.

Yücesoy, S. (2001). *Uykudaki bilgelik rüyalar*. İstanbul: Ruh ve Madde Yayıncılık.

